

U OVOM BROJU:

Dr Mijal STOJANOVIĆ

STATUT EVROPSKOG PREDUZEĆA — KLJUČNI PRAVNI DOKUMENT ZA USPOSTAVLJANJE JEDINSTVENOG TRŽIŠTA EEZ II

Strana 16.

Dr Rajko MILOVIĆ
IZAZOVI TREĆE INDUSTRIJSKE REVOLUCIJE

USKLAĐIVANJE RADNOG KOLEKTIVA I RJEŠAVANJE VSKOVA RADNIKA

Proizvodnja dobiti — osnovni cilj ● Osiguranje protiv nezaposlenosti ● Obaveze organizacija — usklađenost sredstava rada i radnog kolektiva

Strana 7.

Privredno-pravna praksa

Jugoslovenski stručno-informativni list
za privredna i pravna pitanja

BROJ 62
BEOGRAD
16. JUL
1991.

IZLAZI PETNAESTODNEVNO

Prof. dr Predrag ŠULEJIĆ

OSIGURANJE INVESTICIONIH RADOVA U INOSTRANSTVU

Osiguranje imovine — najvažnije polise ● Osiguranje novčanih šteta ● Odnos između ugovora o izvođenju investicionih radova u inostranstvu i osiguranja tih radova

Strana 12.

DOKUP STAŽA RADI STICANJA PRAVA NA PENZIJU

Poslednjih godina doneto je više propisa, kako na saveznom tako i na nivou republika, koji uređuju pitanje prava radnika za čijim je radom prestala potreba. U svim tim propisima ova prava su precizno definisana a na preduzećima je da od mogućih rešenja za svoje radnike traže najefikasnija. Mi ćemo se ovde pozabaviti jednim od tih prava, a to je pravo na dokup staža radi sticanja uslova za penzionisanje. Ovde ćemo analizirati neke aspekte ostvarivanja ovog prava u Srbiji.

Pitanje radnika za čijim je radom prestala potreba, zbog tehnoloških i drugih unapređenja kojima se doprinosi većem uspehu u poslovanju preduzeća, regulisano je u Srbiji posebnim Zakonom o pravima radnika za čijim je radom prestala potreba (Sl. glasnik SRS 18/89). Ovde je kao jedan od načina za razrešavanja ovog aktuelnog problema naveden i dokup staža, zbog čega je Skupština Republičke samoupravne interesne zajednice penzijskog i invalidskog osiguranja donela i posebnu Odluku o dokupu staža (Sl. glasnik SRS 46/89 i 28/90). Ovom Odlukom utvrđeni su uslovi i postupak za dokup penzijskog staža za ostvarivanje, odnosno sticanje prava na penziju na području Republičke samoupravne interesne zajednice penzijskog i invalidskog osiguranja radnika, kao i merila za određivanje visine doprinosa za dokup staža.

Dokup staža kroz dve kategorije radnika:

● u principu, dužina staža koji se dokupljuje može da iznosi najviše do pet godina,

● izuzetno, osiguranik Zajednice kod koga je utvrđena kategorija invalidnosti sa kojom se stiče pravo na invalidsku penziju, može da dokupi staž

kojim ispunjava propisane uslove za sticanje prava na invalidsku penziju, ali najviše u trajanju od jedne godine.

Dokup staža radi sticanja prava na starosnu penziju vrši se pod sledećim uslovima:

● ako je radnik navršio 60 godina života (muškarac) odnosno 55 godina života (žena);

● ako je radnik navršio 35 godina penzijskog staža (muškarac) ili 30 godina penzijskog staža (žena) bez obzira na godine staža.

Za dokup staža ovim radnicima važe sledeće opšte odredbe:

● dokup staža vrši preduzeće po zahtevu radnika radi ostvarivanja prava na penziju,

● zahtev za dokup staža podnosi se osnovnoj zajednici penzijskog i invalidskog osiguranja koja je nadležna da rešava u prvom stepenu o pravima iz penzijskog i invalidskog osiguranja,

nastavak na 2. strani

Prof. dr Branislav IVANOVIĆ

O NEKIM PITANJIMA (PROBLEMIMA)
USTAVNOSTI PREMA USTAVU 1974.

DA LI JE JUGOSLAVIJA DANAS USTAVNA DRŽAVA

Prevaga fakteiteta nad pravnošću u aktuelnom društvenom životu ● Protivrecnosti ustavnosudske zaštite ● Gde je izlaz

Strana 4.

Iz sadržaja:

Dr Stevan LILIĆ

DEREGULACIJA, PRIVATIZACIJA
I PRIVREDNA REFORMA..... 3

Dr Tomislav DANILOVIĆ

ZAHTEVI JEDINSTVENE
NOMENKLATURE ZANIMANJA..... 9

Veljko ČAVIĆ

PRIVREMENE MERE O POREZU
NA PROMET U JUGOSLAVIJI..... 14

DEREGULACIJA, PRIVATIZACIJA I PRIVREDNA REFORMA

Procesi deregulacije i privatizacije veoma su tesno povezani. Ukoliko se deregulacija shvati kao tzv. kontrolisani normativizam, tj. kao smanjenje zakonske regulacije privrednih i poslovnih tokova u cilju povećanja efikasnosti privrednog sistema, za privatizaciju se može reći da predstavlja tzv. operativni pravni modalitet određivanja titulara ekonomski efikasnog oblika svojine.

Uzima se da je deregulacija otpočela krajem sedamdesetih godina u SAD kada je postavljen zahtev za smanjivanjem državne regulative u avionskom saobraćaju, što je otvorilo put naglom povećanju konkurentnosti na avionskim linijama u SAD tokom osamdesetih godina. Posledica toga bilo je razbijanje monopola velikih kompanija i državnih regulatornih agencija, tako da su najviše koristi imali putnici, koji su praktično (usled konkurencije) na svakoj liniji mogli da biraju najpovoljnije tarife. Suštinu deregulacije predstavlja otklanjanje prenatrženosti normativizma, odnosno zakonske i podzakonske regulative u pravcu liberalizacije privrednih aktivnosti. U šire okvire deregulacije spada i smanjenje neposrednog državnog intervencionizma, kao i denacionalizacija pojedinih privrednih sektora (npr. metaloprerađivačka industrija, poljoprivreda, banke i sl.). Motive za deregulaciju (i denacionalizaciju), posebno u razvijenim zemljama kao što su Velika Britanija i Francuska, treba tražiti u želji za stvaranjem optimalnih pretpostavki za pospešivanje preduzetničke inicijative i modernog poslovanja koje je primereno savremenom modelu otvorenog međunarodnog tržišta.

Paralelno sa inicijativama za promenu ustavnog, pravnog i ekonomskog sistema, i u našoj zemlji se krajem osamdesetih godina počelo razmišljati o potrebama smanjivanja »normativne hiperinflacije«, posebno u oblasti privrede. Tako se u dokumentima iz tog vremena ističe da normativizam sprečava šire delovanje ekonomskih zakonitosti i ograničava stvaranje slobodnijih oblika organizovanja privrednih subjekata. Osim toga, preterani normativizam uslovljava ekonomski neracionalan i nedovoljno efikasan sistem odlučivanja privrednih subjekata i uvodi normativno regulisanje i onih odnosa u kojima do izražaja treba da dođe fleksibilna preduzetnička inicijativa,

poslovnost i povećana efikasnost. U našim uslovima preterani normativizam ispoljavao se, između ostalog, i u prenatrženosti ulozi države u regulisanju privrednih kretanja, tj. u preteranom broju zakona i propisa koji su sputavali privrednu i poslovnu inicijativu, kao i u čestim i nekonzistentnim intervencijama države, pre svega putem administrativnih mera i interventivnih mehanizama (npr. donošenjem tzv. interventivnih zakona).

Deregulacija proističe iz odnosa državnog, odnosno upravnog i ekonomskog sistema, jer se u savremenom dinamičkom socijalnom, kulturnom i tehnološkom okruženju, upravni i ekonomski sistemi moraju posmatrati u uzajamnoj međuzavisnosti. U tom smislu, svaki konstruktivni program njihovog unapređenja i racionalizacije mora, kao minimum, početi od pretpostavke da su to veoma kompleksni i dinamički sistemi (tj. da imaju složenu unutrašnju strukturu i da su podložni stalnim promenama), da su to izuzetno potentni sistemi (tj. da raspolazu ogromnim potencijalom — koji u zavisnosti od »usmerenja« mogu davati pozitivne ili negativne efekte), kao i to da su ovi sistemi u neposrednoj dinamičkoj interakciji (tj. da procesi i tokovi u okviru jednog izazivaju odgovarajuće posledice u okviru drugog).

Ovakve pretpostavke čine osnovu orijentacije i naše privredne reforme u opštem pravcu deregulacije i privatizacije društvene svojine. U traženju novog privrednog i političkog modela, naša zemlja nailazi na velike teškoće u oblasti tzv. svojinskog restrukturiranja. U programu saveznih reformi od pre dve godine, Zakonom o društvenom kapitalu ponuđen je jedan model svojinske transformacije koji je formalno na snazi, ali koji naši politički krugovi nisu ni odbili, niti prihvatili. Prema podacima koji su dostupni javnosti, u toku prošle, i početkom ove godine, oko 1100 društvenih preduzeća sprovelo je svojinsku transformaciju u privatna i mešovita, pre svega putem izdavanja internih deonica. U istom periodu osnovano je oko 53000 privatnih preduzeća, stičući što je sa radom prestalo oko 13000; procenjuje se da sada u našoj zemlji ima oko 65000 privatnih preduzeća koja su orijentisana na tržišni privredni model. Kao posledica toga, privatni kapital sada generiše oko 12. posto ukupnog društvenog kapitala. (Izvor: Borba, 9. maj 1991).

Prema shvatanjima stručnjaka:

»Da bi izvršili pretvaranja društvenog preduzeća u nešto drugo, moramo doći do vlasništva. Jer, sve što je dosad stvoreno, stvorilo se na osnovu vlasništva. Zato se ne može ići logikom otklanjanja slabosti društvenog vlasništva, nego je izlaz u tome da se ukloni celo društveno vlasništvo. (...) Ono što je najnormalniji način za pretvaranje vlasništva preduzeća u celom svetu, jeste prodaja preduzeća.« (Jakša Barbić: Povratak privrede tržištu i vlasništvu, Pravni život, Beograd, br. 3—4, 1991, str. 502—503).

Prema sada važećim propisima, mogući su različiti oblici transformacije društvenog preduzeća u mešovito, posebno putem: transformacije uz dodatno ulaganje; transformacije konverzijom duga u ulog; transformacije složenog preduzeća; transformacije osnivanjem novih društava; transformacije prodajom sredstva preduzeća i korišćenjem franšizinga; transformacije izdavanjem internih deonica; transformacije prodajom celog ili dela preduzeća; transformacije prenosom društvenog kapitala u razvojni fond; transformacije individualizacijom postojećeg društvenog kapitala u društvenim i javnim preduzećima, i dr.

Da bi se jedno društveno preduzeće moglo pretvoriti u mešovito, odnosno privatno preduzeće, pre svega mora da se izvrši promena u strukturi kapitala, a zatim promena u obliku organizacije preduzeća. Promena u strukturi kapitala, pretpostavlja smanjenje dva oblika svojine u preduzeću (npr. društvenu i privatnu). U društvenom preduzeću, promena u strukturi kapitala može se ostvariti na nekoliko načina, između ostalog, i ulaganjem sredstava domaćih i stranih pravnih i fizičkih lica, prodajom celog preduzeća ili jednog njegovog dela itd. Međutim, nedavnim izmenama Zakona o preduzećima, najčešći način pretvaranja društvenog preduzeća u mešovito, predstavlja transformaciju preduzeća putem izdavanja internih deonica.

Pretvaranje društvenog preduzeća u mešovito putem internih deonica, pretpostavlja izdavanje internih deonica nakon utvrđivanja vrednosti kapitala u društvenom preduzeću. Ova vrednost se utvrđuje prema posebnom pravilniku (Pravilnik o načinu utvrđivanja iznosa poslovnog fonda),

kao i odredbama Zakona o društvenom kapitalu, koji predviđa da se vrednost društvenog kapitala u situaciji izdavanja internih deonica utvrđuje prema predhodnom godišnjem bilansu stanja preduzeća. Međutim, vrednost društvenog kapitala može se utvrditi i prema njegovoj procenjenoj vrednosti, ukoliko to odluči organ upravljanja preduzeća. Ipak, u praksi se vrednost društvenog kapitala najčešće utvrđuje prema njegovoj knjigovodstvenoj vrednosti.

Nakon utvrđivanja vrednosti društvenog kapitala, treba pristupiti određivanju šestogodišnjeg (odnosno trogodišnjeg) iznosa neto ličnih dohodaka, na osnovu odgovarajućeg pravilnika i na osnovu odgovarajuće metodologije. Od utvrđenog iznosa ličnih dohodaka, zavisi u kojoj se vrednosti mogu prodavati interne deonice. Preduzeće može izdati interne deonice, najviše u vrednosti šest godišnjih iznosa isplaćenih ličnih dohodaka u tom preduzeću. Određenim licima (aktivnim i penzionisanim radnicima preduzeća), interne deonice se mogu prodavati sa popustom.

Po utvrđivanju vrednosti kapitala, pristupa se izračunavanju trogodišnjeg ličnog dohotka svakog radnika, radi određivanja koliko svaki radnik u preduzeću ima pravo da kupi internih deonica. Na osnovu ove metodologije, izrađuju se elementi za odluku o izdavanju internih deonica. Nakon donošenja odluke o izdavanju (prodaji) internih deonica, donosi se i odluka o transformaciji društvenog preduzeća u deoničarsko društvo sa mešovitim svojinom. Zakon ne utvrđuje sadržinu ovih odluka, o izdavanju internih deonica, kao i odluka o organizaciji mešovitog preduzeća, pristupa se proceduri registracije, odnosno prijave preduzeća u sudski registar radi promene statusa. Novoformirano preduzeće dužno je u određenom roku dostaviti svoj novi statut.

Proces privatizacije, kao osnova privredne reforme, međutim, nailazi i na određene teškoće. Te teškoće su pretežno političke prirode. Tako je, prema izjavama nadležnih funkcionera, sprovođenje ovog zakona u pojedinim republikama »zamrznuo«, što je posledica okolnosti da se u pojedinim republikama privatizacija shvata kao nešto što nije nepoželjno.

Dr Stevan LILIĆ